

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. VIII. Diluuntur argumenta Arversariorum

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

fiens semper inferat aliquem effectum ad extra productum: Sed in spatiis imaginariis nullus est effectus à Deo productus, ut constat: Ergo nec ulla Dei operatio transiens.

107 Confirmatur primò: Præsentia quam habet Deus in ordine ad ea quæ sunt extra se, est præsentia per modum continentis, & non per modum contenti, ut supra ostendimus ex SS. Patribus: Ergo cum spatia imaginaria à Deo contineri non possint, nam illud quod nihil est, non est capax ut contineatur ab aliquo, Deus eis non est actu & positivè præsens.

108 Confirmatur secundò: Eodem modo proportionaliter philosophari debemus, de præsentia generali, quæ Deus denominatur præsens & existens in omnibus rebus, ac de speciali, quam habet in anima iusti per gratiam, in intellectu beati per gloriam, & in humanitate Christi per unionem hypostaticam: Sed hæc præsentia specialis Dei, non potest haberi nisi ad iustum, & ad beatum, & humanitatem, ut actu sunt realiter: Ergo nec etiam habebit primam præsentiam generalem, nisi ubi actu sunt creaturæ ab illo productæ, quæ cum nullæ sint in spatiis imaginariis, in illis Deus actu præsens, & existens non erit.

109 Probatur quartò: Denominatio extrinseca, quæ Deus de novo denominatur actu & formaliter præsens creaturæ, fundari debet in aliqua mutatione ex parte creaturarum, ut supra ostensum est: Ergo ut Deus habeat relationem, aut denominationem præsentiam ad aliquem locum, necesse est quòd ille subeat aliquam mutationem ex actione divina in ipsum: Sed spatia imaginaria nullam subeunt mutationem ex divina operatione, quando quidem in eis Deus nihil operatur: Ergo non potest denominari actu, & formaliter præsens spatiis imaginariis.

110 Denique probari potest nostra conclusio, & confutari Adversariorum sententia, argumento ad hominem, ex illorum principiis desumpto. Idcirco enim illi docent, substantiam Dei esse extensam supra cælos, & positivè præsentem spatiis imaginariis, quia ratione suæ immensitatis, est infinita in extensione locali: Sed hæc ratio non concludit: Ergo præcipuum Adversariorum fundamentum corrumpit. Minor probatur: Eternitas non minus est infinita in ratione durationis, quam immensitas in ratione extensionis, seu in vi repletiva loci: Sed eternitas ratione suæ infinitatis, non se extendit ad res præteritas & futuras, & multo minus ad tempora imaginaria, neque illa realiter ambit & continet, ut Adversarii docent contra Thomistas: quia (inquunt) cum res præteritæ vel futuræ, non sint in rerum natura, non possunt ab eternitate, quamvis infinita in ratione durationis, realiter contineri: Ergo similiter, cum spatia imaginaria non sint actu in rerum natura, nec habeant esse nisi in imaginatione nostra, Deus ratione locandi, ad illa non potest actu & positivè se extendere. Unde D. Thomas in 1. dist. 37. quest. 2. art. 3. ait Deo non convenire ab æterno ubi que esse, non defectu sui, sed defectu rerum quæ ab æterno non fuerunt, ut ubi Deus esset.

111 Dices, idem argumentum posse retorqueri contra nos, si enim eternitas, ratione suæ infinitatis realiter se extendat, non solum ad res præsentis, sed etiam ad præteritas & futuras, ut docent Thomistæ; etiam immensitas, ratione infinitatis in ratione locandi, se extendet ad

loca, non solum realia, sed etiam imaginaria; nec solum ad præsentia & existentia, sed etiam ad futura.

Respondeo negando Consequentiam, & paritatem, propter duplicem rationem discriminis. Prima est, quia eternitas consistit formaliter in latitudine infinita in ratione durationis; unde cum infinitum in aliquo genere, omnes ejus rationes, perfectiones, & differentias in se contineat, eternitas ratione suæ infinitatis, ad omne tempus, omnesque ejus durationes, & differentias se extendit: ac proinde continet non solum res præsentis, sed etiam præteritas & futuras. Immensitas verò est infinita solum in ratione locandi: unde solum se extendit actu ad loca quæ sunt, non verò ad imaginaria, vel futura, quia locus ut futurus, non pertinet ad lineam immensitatis, sed durationis. Secundum discrimen consistit in eo, quod alio modo comparantur loca ad immensitatem, quam tempora ad eternitatem: nam eternitas in ratione mensuræ superioris continet tempus, & omnes ejus durationes, & differentias; immensitas verò existit in rebus, & formaliter in locis continetur; quamvis illa etiam effectivè contineat, ut supra declaravimus. Cum ergo unumquodque contineatur in re, ad modum continentis, hinc sit, quòd eternitas, cum sit invariabilis & perpetua, in se contineat ab æterno & invariabiliter omnem differentiam temporis: è contra verò cum spatium reale sit temporale, immensitas divina non dicitur esse in locis ab æterno, sed solum in tempore.

§. VIII.

Diluantur Argumenta Adversariorum.

Objicies primò, Scriptura & SS. Patres frequenter docent, quòd Deus est supra cælos, & extra mundum: Sed supra cælos, & extra mundum non sunt nisi spatia imaginaria: Ergo Deus est in spatiis imaginariis. Minor constat: Major autem probatur. Dicitur enim Job. 22. *An non cogitas quòd Deus excelsior Cælo sit, & supra stellarum verticem sublimetur?* Item Dionysius cap. 9. de divinis nominibus: *Deus extrinsecus super omnem magnitudinem funditur, & super expanditur.* Nazianzenus Apologia 1. *Deus in universo est, & supra universum.* Hilarius 1. de Trin. *Deus mundo inest interior, excedit exterior.* Denique Prudentius in Hymno de S. Romano, sic habet: *Deum perennis, res inestimabilis, extraque, & intra replet, ac superessit.*

Respondeo primò, illas omnes autoridades intelligi juxta id quòd docet Augustinus libro de natura boni cap. 3. nempe quòd Deus est supra mundum, & extra mundum, non spatium locorum, sed ineffabilis & singulari potentia: quòd est esse præsentem supra cælos, & extra mundum, fundamentaliter, & in potentia, ut tertio notabili declaravimus.

Respondeo secundò cum D. Thoma hic art. 1. ad 1. & 3. Deum esse supra mundum, per excellentiam suæ naturæ, non locali præsentia. Quòd etiam eleganter declarat Chrysologus in hæc verba Symboli, *Sedet ad dexteram Patris.* *Sermo Confessio* (inquit) *nostra, non divini confessus loca, sed virtutis assignat indicia: Deus enim loca nescit.*

Respondeo tertio, Deum esse supra cælos, &

extra mundum, negative; quatenus ejus virtus, & substantia, non comprehenditur, nec limitatur à locis; sed potest ultra caelos, novos mundos creare. In quo sensu intelligendus est Augustinus, dum libro 11. de civitate cap. 5. contra aliquos Philosophos disputans, & faciens comparationem temporum & locorum, quæ nos imaginamur extra mundum, & ante mundum, sic ait: *An forte substantiam Dei, quam nec includunt, nec determinant, nec distendunt loco, sed eam, sicut de Deo sentire dignum est, fatentur incorporatâ presentiam ubique totâ à tantis locorum extra mundum spatiâ absentem esse dicturi sunt, uno tantum, atque in comparatione illius infinitatis, tam exiguo loco in quo mundus est occupatam? non opinor eos in hec vaniloquia progressuros.* His enim verbis solum declarare intendit, divinam substantiam non ita esse huic universo presentem, ut sit limitata & coarctata ab illo, & non possit in infinitis extra mundum locis operari, & ratione suæ operationis ibi presentem fieri. Unde statim subdit: *Cum igitur unum mundum, ingenti quidem mole corporeâ, spiritum tamen, & loco suo determinatum, & operante Deo factum esse dicant: quod respondens de infinitis ante mundum locis, cur in eis ab opere Deus cesset; hoc sibi respondeat de infinitis ante mundum temporibus, cur in eis ab opere Deus cessaverit, &c.*

114 Objicies secundo: D. Thomas quodlibeto 12. art. 1. sic ait: *Deus non solum est in his que sunt, sed etiam in imaginatis, & in præteritis, & in futuris*: Ergo sentit Deum, non solum esse presentem in locis, & spatiis realibus, sed etiam in fictiis, & imaginariis.

Respondeo D. Thomam solum intendere, quod Deus est in imaginatis, non actu, sed virtute. Et quod hic sit verus & legitimus ejus sensus, constat ex eo quod dicit: *Deus est in imaginatis, sicut in præteritis, & in futuris*: Atqui in rebus præteritis & futuris, Deus non est actu, sed potentia tantum: Ergo nec in locis seu spatiis imaginariis.

115 Objicies tertio: Tantum habet Deus, ratione suæ immensitatis, & omnipotentis, quantitatis virtutis, quantum haberet quantitatis corporeæ corpus infinitum, si daretur: Sed si daretur corpus infinitum, tanta esset quantitas ejus corporeæ, ut de facto omnia loca imaginaria repleat: Ergo etiam tanta est quantitas virtutis in Deo, ut de facto omnia loca imaginaria repleat.

Respondeo distinguendo Majorem: tantam habet quantitatem virtutis, eodem modo se habentem in ordine ad locum, quo quantitas molis, nego Majorem: diversimodè se habentem, concedo Majorem; & data Minori, nego Consequentiam.

Explicatur: Hoc intercedit discrimen inter quantitatem molis, & virtutis; quod quantitas molis absolute, & independenter ab operatione, est ratio locandi substantiam corpoream: unde si daretur corpus infinitum, quamvis illud non esset activum, & nullibi operaretur, esset tamen ubique præsens, & omnia spatia & loca repleat: quantitas autem virtutis non est ratio locandi substantiam spirituales, nisi quatenus operatur, & producit aliquem effectum ad extra. Quare licet virtus divina sit infinita, si tamen illa nihil operaretur ad extra, sicut de facto in spatiis imaginariis nihil operatur, nullum locum Deus suâ immensitate replet, sed solum esset in seipso, sicut erat ante mundi creationem.

A Objicies quarto: Antecedenter ad contactum divinum quod immutat creaturas, intelligitur divina substantia habere in se immensitatem: Ergo etiam antecedenter ad illum, concipitur fundare presentiam ad omnia loca, & spatia, etiam imaginaria. Antecedens est certum, cum immensitas conveniat Deo necessario, & ab æterno. Consequentia verò probatur: Effectus formalis immensitatis, ut est speciale attributum, est reddere Deum presentem rebus, presentia infinita: Sed presentia infinita, ad omnia loca, & spatia, etiam imaginaria, debet se extendere; cum nulli certo loco, & spatio sit definita, & coarctata: Ergo &c.

B Respondeo concessio Antecedente, distinguendo Consequens: Ergo antecedenter ad contactum concipitur fundare presentiam, virtuales & mediatam, concedo formalem & immediatam, nego.

Explicatur: Immensitas Dei non habet pro effectu formali, facere substantiam Dei presentem, per immediatam comparationem, & applicationem ejus ad spatia, quasi necessario eis alligetur, seu applicetur; sed effectus formalis ejus est reddere Deum, ut ita loquar, contactivum omnis loci imaginabilis, ac proinde virtualiter, & mediate illi presentem; quatenus potest in quo cunque loco imaginabili ponere aliquam creaturam. Sicut effectus formalis omnipotentis, non est producere res actu, sed reddere Deum potentem illas producendi. Quemadmodum ergo, ut Deus sit & dicatur ab æterno omnipotens, non est necesse quod ab æterno produxerit creaturas, sed solum quod ab æterno fuerit potens ad illas producendas: ita etiam ut sit & dicatur ab æterno immensus, non requiritur quod ab æterno repleat omne spatium imaginabile, sed quod aptus sit & potens replere omne spatium reale, quod potest producere. Et in hac vi repetitiva omnis spatii, consistit formaliter divina immensitas, ut supra annotavimus: Sicut in vi productiva cujuscunque rei possibilis, consistit formaliter divina omnipotentia.

D Ultimo arguitur ab inconvenientibus, quæ videntur sequi ex nostra sententia. Nam primò sequitur Deum posse mutari: potest enim supra istum mundum creare aliquod corpus: Ergo si non sit actu præsens, & existens in illo spatio imaginario, in quo tale corpus poneretur, Deus mutaretur acquirendo novam presentiam, & incipiendo esse ubi antea non erat.

Secundò sequeretur quod divina substantia posset esse veluti à se divisa, & quasi discontinua, si enim Deus in spatiis imaginariis produceret duo corpora inter se distantia: tunc vel Deus secundum suam substantiam esset in medio illorum corporum, vel non? Si primum, haberetur intentum: cum tale medium non sit spatium reale, sed imaginarium. Si secundum, divina substantia esset à se divisa, ac veluti discontinua: quia esset in utroque corpore, & non in medio.

Tertio sequitur, Deum posse moveri per accidens: moveri enim per accidens, est moveri ad motum alterius, sicut nauta movetur per accidens ad motum navis: Sed Deus posset moveri ad motum alterius: Ergo posset moveri per accidens. Minor probatur: si Deus produceret aliquod corpus in spatiis imaginariis, tale corpus posset moveri in ordine ad mundum, vel mundus in ordine ad ipsum: Ergo cum Deus esset utriusque præsens secundum suam substantiam, ad motum

motum

motum utriusque, per accidens moveretur: Sicut anima per accidens ad motum corporis moveretur, & corpus Christi ad motum specierum.

119 Respondeo eos qui talia obijciunt, esse rebus sensibilibus & corporalibus nimis addictos, nec percipere ea quæ Dei sunt; sed de illo (ut dicit Vazquez) tanquam de re corporea sentire, ac philosophari. Unde ad primum respondeo negando sequelam: sicut enim quando Deus in tempore creavit mundum, in hoc spatio in quo nunc est, non est mutatus acquirendo novam præsentiam ad illum, sed tota mutatio fuit ex parte creaturæ, quæ transiit de non esse ad esse: ita etiam, licet jam produceret de novo aliquod corpus in spatiis imaginariis, & fieret illi præsens secundum suam substantiam, in se non mutaretur, sed tota mutatio se teneret ex parte effectus de novo producti. Ratio est, quia Deus non fit præsens creaturæ, nisi agendo in illam, eamque actione suâ immutans, ut supra ostendimus: ex hoc autem quod Deus causet & immutet aliquid, non movetur, nec mutatur in se: quia non agit ut motus ab alio, neque ut transiens de potentia ad actum, sed ut purè movens, & actus purus. Quod ut magis explicetur, &

Adversariorum imaginatio ratione corrigatur, 120 Observandum est diligenter, quod Deus non dicitur fieri præsens & existens in rebus per hoc, quod velut loco aliquo recedat, & rebus appropinquetur; sed per hoc quod in seipso immotus manens, trahat intra se ex vi operationis suæ conueniens, res quas producit, easque è nihilo educendo, faciat sibi præsentem. Unde sicut si ex vi operationis meæ, haberem vim trahendi ad me, ex aliquo loco valde remoto atque distante, rem aliquam, & faciendi mihi illam præsentem, mutatio non se teneret ex parte mei, sed ex parte illius rei quæ traheretur ad mei præsentiam: ita quia quando Deus ex vi operationis suæ educit res ex nihilo, trahit illas intra vastitatem, & finem immensitatis suæ, sibi quæ eas hoc modo conjungit, atque præsentem facit: tota mutatio se tenet in illo contactu, atque præsentia, ex parte creaturarum, & nullo modo ex parte Dei, qui ut dicitur Sapient. 7. *In se permanens, omnia innovat.*

Ad secundum nego sequelam: ad cuius probationem dicendum, quod si Deus produceret in spatiis imaginariis duo corpora inter se distantia, non esset actus, sed potentia tantum & virtute in spatio imaginario intermedio. Ad illud verò quod dicitur in contrarium, nempe quod tunc divina substantia esset quasi à se divisa, & veluti discontinua. Respondeo hoc fundari in falsa imaginatione rerum spiritualium, quasi dividatur earum substantia, si non continuatim ponatur in spatio, ita quod operetur in extremis, & non in medio: licet enim hoc sufficeret ad divisionem rei quantæ, quæ commenturatur spatio; non tamen ad divisionem rei spiritualis, quæ est independens à loco, & quæ magis illum continet, quam contineatur ab illo. Sicut ergo dicemus in Tractatu de Angelis, quod Angelus potest esse in quatuor angulis alicujus aulæ, absque eo quod sit in spatio intermedio: quia potest illis applicare suam virtutem, absque eo quod in medio operetur; nec tamen propterea sequitur, ejus substantiam esse à se divisam, & veluti discontinuam, sed tantum illum ponere suam operationem, & applicare suam virtutem in extremis, & non in medio. Ita similiter, licet Deus in spatiis imaginariis applicaret suam

A virtutem duobus corporibus inter se distantibus, & non medio, non divideretur in se, sed solum divideret effectus, & substantia ejus afflueret illis sic divisis, sine divisione sui: in quo oportet imaginationem transcendere, eamque corrigere ex eminentia rei spiritualis, & independentia illius à loco corporeo.

Ad tertium nego etiam sequelam: ut enim aliqua res per accidens ad motum alterius moveri dicatur, duo requiruntur: primum est, ut illa circumscriptivè, aut saltem definitivè sit in corpore, quod movetur; secundum est, ut in ordine ad terminum motus variet distantiam, ac proinde quod antea non sit ei substantialiter præsens: Nam quando una manus v.g. movetur & applicatur alteri, tunc anima propriè non dicitur moveri localiter, etiam per accidens: tum quia non est definitivè in sola manu, sed in toto corpore: tum etiam, quia tota est non solum in manu movente, sed etiam in ea, quæ est terminus motus, & applicationis alterius. Cum ergo in casu argumenti utriusque hæc conditio Deo deesset: quia non esset definitivè in illo corpore producto in spatiis imaginariis, quod moveretur in ordine ad mundum; nec esset absens, sed substantialiter præsens ipsi mundo, in ordine ad quem tale corpus moveretur, non diceretur moveri per accidens ad motum illius. Unde patet disparitas ad exempla adducta; nauta enim est in navi circumscriptivè, & anima definitivè in corpore: præterea illa non sunt substantialiter præsentia loco, qui est terminus motus localis navis, vel corporis.

§. IX.

Explicantur varii modi, quibus Deus dicitur esse in rebus.

Dico primò, Deum esse tribus modis in omnibus rebus: scilicet per essentiam, per præsentiam, & per potentiam. Ita D. Thomas hic art. 3.

Probat: Quia, ut ibidem exponit S. Doctor, videmus in rebus creatis, quod tripliciter potest quis esse in aliquo loco. Primò per suam substantiam, sicut Rex in throno in quo sedet. Secundò per præsentiam, sicut est in aula sua, & in his ad quæ potest ejus intuitus se extendere. Tertio per potentiam, sicut idem Rex est in toto regno; & Sol in visceribus terræ, quatenus ibi etiam distans operari potest: Deus autem est præsens omnibus rebus his tribus modis. Primò quoad essentiam, quia *adest omnibus ut causa essendi*, ut loquitur S. Doctor hic art. 3. id est, quia producit & conservat esse in omnibus rebus, portatque omnia verbo virtutis suæ; quæ virtus non est ab illo diffusa & separabilis, sed ipsamet Dei substantia, ut antea declaravimus. Secundò quoad præsentiam, quia omnia sunt præsentia & nuda oculis ejus, & ipse cognitione practicâ omnia regit, & speculativâ omnia videt. Unde meritò deridet Cyrillus Jerosolymitanus ineptissimos errores Gentilium, quorum aliqui Solem Deum fecerunt, ut nocturno tempore sine Deo permanerent; alii Lunam, ut per diem Deum non haberent suorum criminum inspectorem, & in ejus absentia liberius peccare possent, *Cum* (inquit) *aberraverint quidam ab uno Deo, alij quidem Solem ponebant, ut occidente Sole, noctis tempore sine Deo essent; alij verò Lunam, ut in die Deum non haberent. Adeo Dei oculos effugebant, ut ne in illos inciderent, Deos qui quandoque absen-*